

7. Побережна Н. О. Дидактичні умови впровадження інформаційних технологій у навчальний процес вищого навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Н. О. Побережна. – Кривий Ріг, 2010. – 20 с.
8. Щербина В. Г. Композиційні вправи як засіб управління розвитком творчих здібностей студентів художньо-графічного факультету : навч.-метод. посіб. / Щербина В. Г. – Кривий Ріг : [б. в.], 1998. – 90 с.

REFERENCES

1. Aktual'ni problemy teorii i metodyky fizychnoho vykhovannya / [V. H. Aref'yev, Yevheniush Bolyakh, O. Yu. Bubela ta in.] ; Derzhavnyy komitet Ukrainy z pytan' fizychnoyi kul'tury i sportu ; Ukr. akad. nauk ; L'viv. derzh. in-t fizychnoyi kul'tury. – Lviv : [b. v.], 2005. – 296 s.
2. Hryban H.P. Zhyttyedyial'nist' ta rukhova aktyvnist' studentiv / H.P. Hryban. – Zhytomyr : Ruta, 2009. – 594 s.
3. Dolzhenko L.P. Zakhvoryuvanist' i rukhova aktyvnist' studentiv z riznyamy rivnyamy somatychnoho zdorov'ya / L.P. Dolzhenko // Teoriya ta metodyka fiz. vykhovannya i sportu. – 2004. – № 1. – S. 21–24.
4. Zahal'noderzhavna tsil'ova sotsial'na prohrama rozvytku fizychnoyi kul'tury i sportu na 2012-2016 roky / [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/54>
5. Zakon Ukrainy «Pro fizychnu kul'turu i sport» / [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
6. Ivanova H. Ye. Valeolohichni osnovy fizkul'turno-ozdorovchoyi roboty sered studentiv u vyshchyykh tekhnichnykh zakladakh osvity : navch. posib. / Ivanova H. YE. – Luts'k : [b. v.], 1999. – 80 s.
7. Poberezhna N.O. Dydaktychni umovy vprovadzhennya informatsiynykh tekhnolohiy u navchal'nyy protses vyshchoho navchal'noho zakladu : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets. 13.00.09 «Teoriya navchannya» / N. O. Poberezhna. – Kryvyy Rih, 2010. – 20 s.
8. Shcherbyna V.H. Kompozytsiyni vpravy yak zasib upravlinnya rozvytkom tvorchykh zdibnostey studentiv khudozhn'o-hrafichnoho fakul'tetu : navch-metod. posib. / Shcherbyna V.H. – Kryvyy Rih : [b. v.], 1998. – 90 s.

УДК 378.09:796.011.3

СУТНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ

Долгова Н. О.

40007, Сумський державний університет, вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, Україна

natali-dolgova70@mail.ru

У статті на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури обґрунтовано сутність модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті. Узагальнено наукову і спеціальну літературу з проблеми модернізації. Розглянуті наукові праці українських, італійських, американських, польських та російських дослідників. Проаналізовано дефініції модернізації, сформульовані представниками різних наукових галузей у межах теорії модернізації. Виокремлено сутнісні характеристики модернізації. Наголошено на значимості модернізації вищої освіти, зокрема її гуманізації і демократизації. Показано, що осмислення поняття «модернізація» як процесу оновлення, осучаснення, введення нового в мету, зміст, методи та форми навчання й

виховання уможливило обґрунтування поняття «модернізація в освіті». Наголошено, що в педагогічних дослідженнях використовуються терміни, близькі за сутністю до поняття «модернізація», зокрема «реформування», «інноваційні процеси». На основі виокремлення сутнісних характеристик модернізації конкретизовано й уточнено змістове навантаження цього поняття щодо вищої школи. Визначено сутність поняття «модернізація фізичного виховання і спорту в університетській освіті», що полягає в оновленні структури та змісту цієї складової навчально-виховного процесу у вищій школі, демократизації підходу до його організації і переорієнтації на формування культури здоров'я студентської молоді. Показано, що в сучасних умовах навчально-виховний процес у ВНЗ повинен бути спрямований на виконання нового соціального замовлення, зокрема на формування здорової, ініціативної, творчої та самостійної особистості. Доведено, що інноваційні зміни у фізичному вихованні студентів та університетському спорті відбуваються при використанні сучасних підходів до управління в означеній сфері.

Ключові слова: модернізація, фізичне виховання, спорт, університетська освіта, модернізація освіти, демократизація, інновації.

СУЩНОСТЬ МОДЕРНИЗАЦИИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА В УНИВЕРСИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

Долгова Н. А.

*40007, Сумский государственный университет, ул. Римского-Корсакова, 2,
г. Сумы, Украина*

natali-dolgoval70@mail.ru

В статье на основе анализа отечественной и зарубежной научной литературы обоснована сущность модернизации физического воспитания и спорта в университетском образовании. Обобщена научная и специальная литература по проблеме модернизации. Рассмотрены научные труды украинских, итальянских, американских, польских и российских исследователей. Проанализированы дефиниции модернизации, сформулированные представителями различных научных отраслей в рамках теории модернизации. Выделены сущностные характеристики модернизации. Отмечена значимость модернизации высшего образования, в частности ее гуманизация и демократизация. Показано, что осмысление понятия «модернизация» как процесса обновления, осовременивания, введения нового в цели, содержание, методы и формы обучения и воспитания сделало возможным обоснование понятия «модернизация в образовании». Отмечено, что в педагогических исследованиях используются термины, близкие по сути к понятию «модернизация», в частности «реформирование», «инновационные процессы». На основе выделения сущностных характеристик модернизации, конкретизирована и уточнена смысловая нагрузка этого понятия относительно высшей школы. Определена сущность понятия «модернизация физического воспитания и спорта в университетском образовании», которая заключается в обновлении структуры и содержания этой составляющей учебно-воспитательного процесса в высшей школе, демократизации подхода к его организации и переориентации на формирование культуры здоровья студенческой молодежи. Показано, что в современных условиях учебно-воспитательный процесс в вузе должен быть направлен на выполнение нового социального заказа, в том числе на формирование здоровой, инициативной, творческой и самостоятельной личности. Доказано, что инновационные изменения в физическом воспитании студентов и университетском спорте происходят при использовании современных подходов к управлению в указанной сфере.

Ключевые слова: модернизация, физическое воспитание, спорт, университетское образование, модернизация образования, демократизация, инновации.

NATURE OF MODERNIZATION OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN THE UNIVERSITY EDUCATION

Dolgoval N.

40007, Sumy State University, Rimsky-Korsakov str., 2, Sumy, Ukraine

natali-dolgoval70@mail.ru

The nature of modernization of physical education and sport in the university education is presented in the article on the basis of analysis of national and foreign scientific literature. Scientific and special literature on the problem of modernization is generalized. Scientific works of Ukrainian, Italian, American, Polish and Russian researches has been examined. It is analyzed the definitions of modernization, specified by the representatives of different scientific fields in frames of modernization theory. It is specified the essential characteristics of modernization. It is emphasized on the significance of modernization of higher education, specifically its humanization and democratization. It is determined that understanding of the conception of “modernization” as a process of renewal, updating, introduction of new into the object, content, methods and forms of education and training gave the possibility for substantiation of conception of “modernization in the education”. It is emphasized on terms used in pedagogical researches that are similar to

conception of “modernization”, specifically “reformation”, “innovative processes”. On the basis of defining of conceptual characteristics of modernization, it is specified and defined the sense load of this conception relative to higher education. It is defined the understanding of conception of “modernization of physical education and sport in the university education”, that consists on renewal of structure and content of this component of educational and training process in the higher school, democratization of approach to its organization and reorientation on formation of health culture of students. It is presented that today the educational and training process in HEIs should be directed on performing of new social service, notably on formation of health, initiative, creative and independent person. It is established that innovative changes in physical education of students and university sport take place in frames of use of modern approaches to management in the defined sphere.

Key words: modernization, physical education, sport, university education, modernization of education, democratization, innovations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ І АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В умовах соціально-економічних та соціокультурних перетворень сучасного суспільства, що динамічно змінюється, модернізація вищої освіти потребує активного пошуку нового змісту, інноваційних форм, методів та засобів навчання, спрямованих на удосконалення навчального процесу та його інтенсифікацію, підготовку підростаючого покоління до життя в умовах ринкової економіки.

Модернізація вищої освіти в Україні є своєрідною відповіддю на глобальні виклики ХХІ ст., зокрема прискорення інтеграції світового простору (політичного й економічного і освітнього) та загрози для існування людства техногенні катастрофи. Суспільно-політичні та соціально-економічні перетворення, які відбуваються в нашій країні, інтенсивно впливають на чинну систему освіти, а саме: змінюються ціннісні орієнтири, застосовуються нові педагогічні технології, ефективно розвивається менеджмент і маркетинг, що сприяє модернізації структури та змісту вищої освіти. Не оминають ці процеси і сферу фізичного виховання та спорту.

Проблемам модернізації вищої освіти та системи управління освітою присвячено низку наукових розвідок вітчизняних науковців, зокрема В. Андрущенко, В. Кременя, В. Лугового, С. Павлюк та ін. Теоретичні основи модернізації в своїх роботах висвітлили К. Бужимська, Н. Дворнікова, Г. Поберезська, В. Федотова. Розвиток вищої освіти в країнах ЄС на межі ХХ–ХХІ ст. досліджують такі вчені, як Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, А. Василюк, Н. Ничкало, Г. Ніколаї, Л. Пуховська, А. Сбруєва, Ю. Соколович-Алтуніна, В. Солошенко та ін. Сутнісні характеристики поняття «модернізація» висвітлено в публікаціях зарубіжних дослідників (Р. Бендікса, Д. Лернера, А. Мартінеллі, П. Штомпки та ін.).

В умовах євроінтеграції та гуманізації вищої школи згідно з принципами культурної та фізичної досконалості особливого значення набуває модернізація фізичного виховання та спорту в університетській освіті, оскільки студентська молодь складає генофонд нації. В Україні проблема фізичного розвитку, збереження і зміцнення здоров'я студентів набуває особливої актуальності, оскільки фізичний стан університетської молоді впродовж останніх десятиліть різко погіршився внаслідок поглиблення соціально-економічної, екологічної та демографічної кризи, надуживання комп'ютерних технологій. Тому проблема модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті саме на часі.

ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ І ЗАВДАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою цієї роботи є з'ясування сутності модернізації фізичного виховання та спорту в університетській освіті.

Завдання дослідження:

1. Вивчити та узагальнити наукову та спеціальну літературу з проблеми дослідження.
2. Виокремити сутнісні характеристики модернізації.
3. Конкретизувати і уточнити змістове навантаження поняття «модернізація» щодо фізичного виховання та спорту в університетській освіті.

Для вирішення завдань дослідження було використано такі методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та метод термінологічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Приєднання України до Болонського процесу 19 травня 2005 року, інтеграція освіти у європейський освітній простір, перехід до сучасних інформаційних технологій актуалізують проблеми модернізації вищої освіти України, яка передбачає оновлення змісту, форм і методів навчання та виховання, примноження інтелектуального потенціалу України. Про необхідність модернізації освітньої системи наголошує президент Академії педагогічних наук В. Кремень і зазначає, що через модернізацію освіти лежить шлях до осучаснення й згуртування української нації. За В. Кременем, гуманізація і демократизація є базовими компонентами реформування освіти в єдину комплексну систему національної освіти як соціокультурного феномена. Учений стверджує, що перехідний період, у якому перебуває українське суспільство, і його системна криза спричиняють певну амбівалентність динамічної парадигми освіти України [1, с. 26–27]. Упродовж розбудови державної незалежності українська система освіти розвивається в таких умовах, як політична нестабільність; часта зміна владних команд; невизначеність орієнтирів щодо ідеологічної консолідації суспільства; недостатня наукова обґрунтованість державної політики в галузі освіти; відсутність моніторингу якості проведених реформ; низький рівень участі громадськості в реформуванні освіти, управління, оцінювання її якості; тривала економічна й екологічна криза; демографічна зміна; вибуховий розвиток засобів масової інформації і комунікацій, що нарощують свій суперечливий вплив на дітей та молодь; розбалансування кількісних і якісних показників професійно-технічної і вищої освіти з потребами економіки та ринку праці; розрив у часі й змісті модернізаційних процесів у загальній і вищій освіті, що зумовив непідготовленість педагогічних, науково-педагогічних та управлінських кадрів до вчасного й адекватного реагування на інновації; відсутність системності заходів щодо утвердження цінності людиноцентрованої освіти на всіх її рівнях [1, с. 380]. В. Кремень наголошує, що прискорити інноваційні зміни в економіці країни неможливо без модернізації української науки та освіти.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що існують різні інтерпретації поняття «модернізація». Більшість вчених визначають «модернізацію» як процес оновлення. Разом із тим неоднозначність дефініції поняття породила безліч модифікацій, що втілились у теорію модернізації, яка сформувалася після Другої світової війни, в роки глобальних змін, і об'єднала комплекс наукових ідей того часу. Характерний для модернізації міждисциплінарний підхід об'єднав філософів, політологів, соціологів, педагогів, економістів, соціальних психологів та представників інших наук.

Так, за філософом В. Федотовою, поняття «модернізація» вміщує корінну відмінність від традиційного, а саме: орієнтацію на інновації, перевагу інновацій над традицією, світський характер соціального життя, поступовий розвиток, орієнтацію на інструментальні цінності, індустріальний характер, масову освіту тощо [2, с. 10–12].

К. Бужимська під трактуванням поняття «модернізація» розуміє «...сукупність різного роду економічних, політичних, державно-правових, психологічних, культурологічних зрушень та перетворень конкретної соціально-економічної системи у напрямі її осучаснення і постійного вдосконалення; наближення соціально-економічних систем та їх фрагментів до максимально можливого рівня розвиненості» [3, с. 219]. Дослідниця наголошує, що процесом модернізації необхідно цілеспрямовано управляти, не розраховуючи лише на регулятивну дію ринкових механізмів, що вимагає розроблення ефективних механізмів управління модернізацією на всіх рівнях (держава, галузь, підприємство).

За визначенням американського соціолога Д. Лернера, поняття «модернізація» є сучасним терміном, що визначає процес соціальних змін, коли менш розвинені суспільства набувають характеристик, що властиві більш розвиненим суспільствам. Означений процес активується завдяки міжнародній та міжсуспільній комунікації [4]. Американський соціолог Р. Бендікс дефініціює поняття «модернізація» як процес соціальних і політичних змін в західних країнах, що супроводжувались індустріалізацією та урбанізацією, змін у професійній

структурі суспільства, що передбачало соціальну мобільність і розвиток освіти, перехід від абсолютистських до відповідальних і представницьких інститутів влади, до держави загального добробуту [5, с. 6–7]. Провідний італійський соціолог А. Мартіnellі інтерпретує поняття «модернізація» як сукупність процесів широкомасштабних соціальних змін, через які суспільство набуває політичних, економічних, соціальних та культурних характеристик, що вважаються типовими для модерності [6, с. 19–21]. Учений переконаний, що різні країни долають винятково свій шлях, прагнучи досягнути сучасних стандартів, тобто не існує єдиної уніфікованої моделі модернізації.

Польський соціолог, представник Ягеллонського університету П. Штомпка доводить, що теоретичним недоліком концепції модернізації є «лінійність» цього процесу. Учений наголошує, що у ХХ ст. важким є ідентично повторювати розвиток модельного суспільства, бо приєднуються глобальні економічні й геополітичні чинники та культурні особливості, що робить процес розвитку мультилінійним. Отже, із 80-х рр. ХХ ст. теорія модернізації дістала нові імпульси до переосмислення, що призвело до виникнення концепції неомодернізму або постмодернізму [7].

Так, сьогодні поняття «модернізація» широко використовується науковцями, у тому числі педагогами-компаративістами. Однак поняття «модернізація освіти», що використовується педагогами-компаративістами, досить широке, практично відсутнє уніфіковане його формулювання. Як правило, зміст цього поняття зводиться до запровадження принципів Болонської системи навчання, таких, як реформування, удосконалення, підвищення якості освіти тощо.

Вітчизняна дослідниця Г. Поберезька переконливо доводить, що в умовах західноєвропейської інтеграції необхідне реформування вищої освіти відповідно до вимог швидкозмінного ринку праці, міжнародних умов і потреб громадян у підвищенні свого освітньо-кваліфікаційного рівня. За визначенням вченої, модернізація вищої освіти є переходом на багаторівневу структуру, переходом до зміни цілей і методів діяльності, що стала стратегічною метою українського суспільства як з точки зору внутрішніх проблем (демократизації, зростання цивілізаційної компетентності населення), так і відповідності загальноосвітнім та європейським тенденціям і перспективам розвитку [8, с. 8].

Н. Дворнікова віддає перевагу визначенню поняття «модернізація в освіті» як динамічного і системного процесу, зумовленого потребою в радикальних позитивних змінах під впливом суспільно-економічних і політичних чинників, що проявляються в різних сферах суспільного життя. Дослідниця наголошує, що модернізація відбувається за конкретною моделлю, в якій гармонійно поєднуються традиції і цінності освіти кожної держави, та є складовою загальної модернізації суспільства, що відбувається в усіх його сферах [9, с. 7].

Вітчизняна вчена С. Павлюк стверджує, що осмислення поняття «модернізація» як процесу оновлення, осучаснення, уведення нового в мету, зміст, методи та форми навчання й виховання уможливило обґрунтування поняття «модернізація освіти», та наголошує, що в педагогічних дослідженнях використовували терміни, близькі за сутністю до поняття «модернізація», зокрема «реформування», «інноваційні процеси» [10, с. 8].

Українська компаративістка Ю. Соколович-Алтуніна наводить власне визначення поняття «модернізація вищої освіти» як нелінійний процес трансформації цієї системи, що полягає у збільшенні її адаптивної складності й ефективності та характеризується посиленням функціональної диференціації змісту підготовки й переходом від вертикальних до горизонтальних зв'язків між компонентами системи» [11, с. 34], та зазначає, що модернізація вищої освіти детермінується низкою ендогенних і екзогенних чинників та здійснюється через механізми дифузії і конкуренції.

Важливою складовою модернізації фізичного виховання та спорту стає підвищення якості освіти. Так, у декларації, прийнятій на Всесвітній конференції ЮНЕСКО «Вища освіта у ХХІ ст.: підходи та практичні заходи», наголошується на тому, що якість освіти є

багатовимірним поняттям, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу. Нова європейська освітня модель ґрунтується на цінній ідеї навчання впродовж життя (lifelong learning), про що було наголошено у Празькому комюніке (2001 р.). Подальша модернізація передбачає забезпечення якості освіти, надання можливості вибирати навчальне середовище, вид діяльності, регіон і країну для удосконалення своїх знань та вмінь представникам усіх соціальних груп – зазначено у Бергенському комюніке (2005 р.) [12]. У сучасному уявленні поняття «якість освіти» не зводиться лише до навчання, знань і навичок, а є більш асоційованим із поняттям «якість життя», що розкривається через такі категорії, як «соціальне благополуччя», «здоров'я», «захищеність», «самореалізація», «соціальна активність», «культура» тощо.

На основі виокремлення сутнісних характеристик модернізації конкретизовано й уточнено змістове навантаження цього поняття щодо вищої освіти, з'ясовано сутність модернізації фізичного виховання та спорту в університетах, що полягає в оновленні структури та змісту цієї складової навчально-виховного процесу у вищій школі, демократизації підходу до його організації і переорієнтації на формування культури здоров'я студентської молоді. Побоювання, що традиційна модель фізичного виховання не в змозі задовольнити зростаючі завдання, накопичуються роками. Недостатня узгодженість дій щодо стійкої переорієнтації свідомості людей викликала різноспрямовані пропозиції модернізації. Так, сучасна доктрина фізичного виховання передбачає дбайливість про здоровий спосіб життя, тобто дії на користь здоров'я, які мають на меті сумлінне виконання професійної роботи, досягнення спортивного результату.

ВИСНОВКИ

Конкретизація й уточнення змістового навантаження поняття «модернізація фізичного виховання та спорту в університетській освіті» з позицій системного підходу дозволяють визначити його як інноваційний процес трансформації, що полягає в оновленні структури фізичного виховання та спорту; у переорієнтації мети та змісту фізкультурно-спортивної підготовки на формування культури здоров'я університетської молоді; використанні сучасних підходів до управління в означеній сфері; у розширенні видів рухової активності студентів.

У сучасних умовах навчально-виховний процес у вишах повинен бути спрямований на виконання нового соціального замовлення, зокрема на формування здорової, ініціативної, творчої та самостійної особистості. Тому перспективи подальших досліджень полягають у вивченні досвіду європейських університетів щодо оновлення змісту та розробки навчальних програм, спрямованих на розвиток фізичних якостей студентів вищих навчальних закладів та імплементацію цього досвіду на українські реалії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
2. Федотова В. Г. Типология модернизаций и способов их изучения / В. Г. Федотова // Вопросы философии. – 2000. – № 4. – С. 3–27.
3. Бужимська К. О. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний стан / К. О. Бужимська // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2008. – № 2(44). – С. 216–227.
4. Lerner D. Modernization [Електронний ресурс] / D. Lerner, J. Coleman, R. Dore // International Encyclopedia of the Social Sciences. – 1968. – Vol. 10. – Режим доступу: <http://www.encyclopedia.com/topic/Modernization.aspx>.
5. Bendix R. Nation-building and citizenship: studies of our changing social order / Reinhard Bendix. – New Brunswick : Transaction Publishers, 2007. – 456 p.

6. Martinelli A. *Modernization: Rethinking the Project of Modernity* / Alberto Martinelli. – London : SAGE, 2005. – 158 p.
7. Sztompka P. *Sociologia zmian społecznych* / Piotr Sztompka. – Kraków : Znak, 2005. – 324 s.
8. Поберезьська Г. Г. Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України: автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка» / Г. Г. Поберезьська; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2005. – 22 с.
9. Дворнікова Н. С. Педагогічні умови модернізації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах: автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. С. Дворнікова; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 21 с.
10. Павлюк С. В. Модернізація освітньої системи в Східних землях Німеччини (1945 – 2007 рр.) : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01. / С. В. Павлюк; КМПУ імені Б. Д. Грінченка. – К., 2009. – 19 с.
11. Соколович-Алтуніна Ю. О. Модернізація вищої аграрної освіти в Польщі в умовах євроінтеграції : дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Соколович-Алтуніна Юлія Олександрівна ; СДПУ ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2012. – 218 с.
12. The official Bologna Process website 2007-2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>

REFERENCES

1. Kremen V. G. *Osvita i nauka v Ukrayini – innovatsiyni aspekti. Strategiya. Realizatsiya. Rezultati* / V. G. Kremen. – K. : Gramota, 2005. – 448 s.
2. Fedotova V. G. *Tipologiya modernizatsii i sposobov ih izucheniya* / V. G. Fedotova // *Voprosi filosofii*. – 2000. – № 4. – S. 3–27.
3. Buzhimska K. O. *Teoriya modernizatsiyi: viniknennya, rozvitok, suchasniy stan* / K. O. Buzhimska // *Visnik ZhDTU. Ekonomichni nauki*. – 2008. – № 2(44). – S. 216–227.
4. Lerner D. *Modernization* [Electronic resource] / D. Lerner, J. Coleman, R. Dore // *International Encyclopedia of the Social Sciences*. – 1968. – Vol. 10. – Mode of access: <http://www.encyclopedia.com/topic/Modernization.aspx>.
5. Bendix R. *Nation-building and citizenship: studies of our changing social order* / Reinhard Bendix. – New Brunswick : Transaction Publishers, 2007. – 456 p.
6. Martinelli A. *Modernization: Rethinking the Project of Modernity* / Alberto Martinelli. – London : SAGE, 2005. – 158 p.
7. Sztompka P. *Sociologia zmian społecznych* / Piotr Sztompka. – Kraków : Znak, 2005. – 324 s.
8. Poberezska G. G. *Tendentsiyi rozvitku vishchoyi osviti u krayinah Zahidnoyi Evropi ta Ukrayini: avtoref. dis... kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 «Zagalna pedagogika»* / G. G. Poberezska; In-t vishch. osviti APN Ukrayini. – K., 2005. – 22 s.
9. Dvornikova N. S. *Pedagogichni umovi modernizatsiyi navchalno-vihovnogo protsesu u vishchih navchalnih zakladah: avtoref. dis... kand. ped. nauk : 13.00.04* / N. S. Dvornikova; Nats. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. – K., 2009. – 21 s.
10. Pavlyuk S. V. *Modernizatsiya osvitnoyi sistemi v Shidnih zemlyah Nimechchini (1945 – 2007 rr.)* : avtoref. dis... kand. ped. nauk : 13.00.01. / S. V. Pavlyuk; KMPU imeni B. D. Grinchenka. – K., 2009. – 19 s.
11. Sokolovich-Altunina Yu. O. *Modernizatsiya vishchoyi agrarnoyi osviti v Polshchi v umovah evrointegratsiyi* : dis... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Sokolovich-Altunina Yuliya Oleksandrivna ; SDPU im. A. S. Makarenka. – Sumi, 2012. – 218 s.
12. The official Bologna Process website 2007-2010 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>